

RAINER KESSLER

Az ókori Izráel társadalma. Történeti bevezetés

(Eredeti címe: *Sozialgeschichte des alten Israels. Eine Einführung*, 2., durchgesehene Auflage, WBG, Darmstadt, 2008.)

Szerző: Rainer Kessler
ISBN 978-9635-581-573
Kiadó: Budapest, Kálvin Kiadó, 2011 (288 oldal)

A bibliai könyvek megértésének egyik fő akadályja az, hogy a mi világunk és a bibliai szerzők világa között széles szakadékok tátonganak. A Biblia világától elválaszt bennünket a nyelv és a mögötte húzódó, számunkra idegen gondolkodásmód. Elválaszt bennünket a földrajzi viszonyok és a kortörténeti események hiányos ismerete, vagy az ókori közéleti embernek a miénktől teljesen eltérő világképe. Az ószövetségi írásmagyarázat feladata éppen abban áll, hogy ezeket a szakadékokat áthidalja, és a bibliaolvasó embert elvezesse egy titokzatos, addig tán ismeretlen világba, ahol feltárulhat előtte a bibliai ígék nyelvi, történelmi és kulturális háttere, s ahol egyszer csak minden – vagy legalábbis majdnem minden – elhelyezhetővé, érthetővé és világossá válik.

A megértés egyik ilyen akadályja az is, hogy Izráelben és Júdában egészen mások voltak a társadalmi viszonyok, mint a modernkori Európában. Hogyan épült föl akkor egy család? Kinek mi volt benne a szerepe? Hogyan viszonyult egymáshoz a nemzetség, a törzs és a nemzet? Mit gondoltak akkor a királyról? Hogyan folyt az igazságszolgáltatás? Röviden: Mi volt az a társadalmi miliő, amit a bibliai szövegek címzettjei és írásba foglalói teljes természetességgel

feltételeznek, és a legtöbb esetben csak mellékesen említenek meg – de amit mi, mai olvasók, kénytelenek vagyunk nagy múgonddal utólag rekonstruálni, ha a bibliai szövegek üzenetét helyesen akarjuk érteni.

Rainer Kessler ilyen és hasonló kérdésekre kínál a könyvében feleletet. A mű a történelemtudomány egyik speciális területe, a társadalomtörténet szempontjából elemzi Izráel történetét. Ez a vizsgálati szempont egészen Max Weberig visszanyúló előzményekkel rendelkezik, ám az ószövetségi tudományokban, mindenekelőtt a kortörténeti kutatásokban, csak a '90-es évek óta vált sokat ígérő, önálló módszerré, mára azonban már az ószövetségi írásmagyarázat fontos segédtudományává nőtte ki magát.

Néhány mondatot a szerzőről: Rainer Kessler 1944-ben született, és a '70-es években doktorált Ószövetségből a Heidelbergi Egyetemen. Hosszú életrajzi kitérők után, 1987-től Frankfurtban volt teológiai oktató, majd 1991-től Frank Crüsemann asszisztense lett a Bételi Egyházi Főiskolán. Habilitációs értekezését is itt nyújtotta be, Izráel társadalomtörténete tárgyában. 1993-ban kapott meghívást Marburgba, ahol nyugdíjba vonulásáig ószövetséges professzorként működött.

Könyvének megírásához a közvetlen indítást az adta, hogy az RGG 4. kiadásának szerkesztőitől felkérést kapott arra: 90 sorban foglalja össze Izrael társadalomtörténetét. E rangos teológiai lexikon számára egy rövid szócikk elkészítése legalább annyi kutatást igényel – gondolta a szerző –, mint egy több száz oldalas könyv megírása. Kézenfekvőnek tűnt tehát, hogy Kessler a szócikkkel párhuzamosan a témát egy monográfiában is feldolgozza. A könyv a darmstadti Wissenschaftliche Buchgesellschaft gondozásában jelent meg 2006-ban, majd óriási népszerűségének köszönhetően, 2008-ban már a második, átnézett kiadás is a piacra került. A könyvnek már megjelent egy angol nyelvű változata is, folyamatban van egy braziliai, portugál nyelvű megjelentetése, de a Kálvin Kiadó jóvoltából immár a könyv magyarul is hozzáférhető.

A társadalomtörténet azokat az intézményeket vizsgálja, amelyek az emberi együttélés szervezett kereteit alkotják. Kessler művében mindenekelőtt a család, a törzs, a város, az állam és a Templom köré szerveződő gyülekezet kerül vizsgálódás alá. Írása mindezen kívül értékes adalékokat kínál például a nemek egymáshoz fűződő társadalmi viszonyáról, a szegények és gazdagok ellentétéről, az adósrabszolgaság társadalmi intézményéről, illetve az egyes társadalmi intézmények élén álló tisztségviselőkről. A társadalomtörténet tehát a klasszikus „bibliai régiségtan” örökösének, önállóvá fejlődött ágának is tekinthető: Kessler írása ezért naprakész információkkal egészíti ki a Keresztyén Bibliai Lexikon vonatkozó szócikkeit, vagy éppen a teológiai oktatásban Bartha Tibor „Az Ószövetség népe” című, többször megjelentetett jegyzetét.

Kessler e társadalmi intézményeket Izrael történetének fontosabb korszakaira lebontva elemzi, minden korszak előtt röviden bemutatva annak „esemény-történetét”. Tájékozottsága ezen a téren is imponáló: a bibliai régészet eredményeit ismeri, a biblián kívüli írott forrásokra rendre kitér, ám a bibliai beszámolók terén is alapos elemző munkát végez. Mivel a társadalmi struktúrák viszonylag lassan változnak, Kessler jogosan enged meg magának „egy bizonyos mértékű kontrollált bizonytalanságot az események és források datálásában.” (16. old.) A könyv így nem terheli az olvasót a bibliai források szerzőségével kapcsolatos irodalomkritikai rekonstrukciókkal, mint ahogy néhány vitatott történelmi dátummal kapcsolatban sem kell a pozícióját hosszasan bizonygatnia. Mindez sokat használ a mű olvashatóságának, és megakadályozza, hogy az olvasó elveszzen a részletkérdések között.

Mielőtt azonban Kessler belekezdene a társadalomtörténet korszakainak ismertetésébe, teljes 20 oldalon keresztül ismerteti kutatási módszerét és a bibliai szövegek történelmi értékével kapcsolatos pozícióját (29–49. old.). Jól átgondolt módszertani döntései megóvják őt attól, hogy a bibliai beszámolók történelmi értékét minimalizálja, illetve a régészeti és a biblián kívüli forrásokkal szemben alárendelt jelentőségűnek, vagy egyenesen mellőzhetőnek ítélje azokat. Bár természetesen Kessler is a történelmi-kritika módszerével dolgozik, használva bibliai beszámolók összefüggésében a „fikció” fogalmát, műve mégis mentes minden túlzó és szélsőséges bibliakritikától. A szerző 1985 óta volt tagja annak a heidelbergi munkaközösségnek, amelybe nem csak exegéták, hanem a gyakorlati egyházi élet képvi-

selői is bekapcsolódtak, és vitatták meg együtt a társadalomtudományi módszerekkel folytatott bibliakutatásnak a teológia egészére és az egyház életére gyakorolt, lehetséges hatásait. (Előszó, 9. old). Talán ennek a munkaközösségnek is köszönhető, hogy Kessler a Biblia tekintélyével és történeti megbízhatóságával kapcsolatban számomra egy nagyon meggyőző pozíciót képvisel, elkerülve a szélsőségek csapdáját. Kessler műve a magyar könyvpiacra megfelelő ellensúlyát képezheti az utóbbi években a bibliai régészet és kortörténet terén megjelent, metodikailag kellően át nem gondolt, radikális nézeteket hangoztató munkáknak.

A könyv stílusa mind az eredeti németben, mind pedig a magyar fordításában kellően olvasható, az okfejtések könnyen követhetők. A fejezetek világos struktúrája segíti az olvasó tájékozódását a szövegben, az egyes fejezetek élére kiemelt tézisszerű bevezetők, illetve a végére illesztett rövid összefoglalások pedig megakadályozzák, hogy elveszítsük az okfejtés fonalát. A szerző minden fejezet elején egy-két válogatott művet is ajánl további elmélyülésre. Jegyzeteit Kessler, angolszász mintára, a könyv legvégén, fejezetenként csoportosítva adja meg, ami az érdeklődő laikusok számára nagyban megkönnyíti a könyv olvasását. Bár a jegyzetek mennyiségében és terjedelmében a szerző nagy

önfegyelmet gyakorolt, ezekből a kutatás legaktuálisabb eredményeiről és irodalmáról értesülhet az, aki vállalja a hátralapozás külön fáradságát.

Összességében elmondható, hogy Kessler műve az ószövetségi társadalomtörténet egyik legfrissebb, minden szélsőségtől mentes, megbízható terméke.

A magyar kiadás Szabó Csaba tolmácsolásában jelent meg. Szabó Csaba gyakorlott szakfordító, akinek már több, kiváló német nyelvű szakmunka megjelentetését köszönhetjük. A fordítást dr. Karasszon István lektorálta: kettejük neve, szakmai tekintélye a fordítás minőségének biztos garanciája.

Rövid recenzióm végén hadd fejezzem ki elismerésemet mindazoknak, akik e mű megjelentetésében még szerepet vállaltak. Így mindenképp dr. Galsi Árpádnak, a Kálvin Kiadó igazgatójának, aki felvette e művet a

kiadó szakmai programjába. A remek választás mellett szívből gratulálok neki a könyv külső megjelenéséhez is. Bízatom a Kiadót, hogy a jövőben még sok, hasonlóan remek teológiai szakmunkával ajándékozza meg a Magyar Református Egyház szolgálattevőit, lelkesképző intézeteit, valamint a tudományos teológiámuvelés felé is nyitott egyháztagjait.

A könyv olvasását – és megvásárlását is – mindenkinek szeretettel ajánlom.

Kustár Zoltán

